

Илија Бакић

ЧУДЕСА ДЕТИЊСТВА

*(“Маслачково вино“ Реја Бредберија
издавач: “Соларис“, Нови Сад 2006)*

Реј Бредбери (1920) знан је понајпре, као живи класик, љубитељима научне фантастике односно хорора (или, прецизније, мрачне фантастике која се умогоме разликује од хорора у данашњем значењу). Књиге прича и романа (њих преко 70), какве су “Марсијанске хронике“, “Нешто зло долази овим путем“, “Фаренхајт 451“, “Илустровани човек“, “Октобарска земља“, “Р је за ракету“, “Дан када је киша падала заувек“, “С је за свемир“ обезбедиле су му место у историји жанровске књижевности али и онога што се назива литературом ‘главног тока’ XX века. Многи критичари приметили су да је Бредбери рођени приповедач врло специфичног и, отуда, препознатљивог стила у коме се мешају поетски пасажии, лакоћа описа обичног живота и чудеса која га ремете и мењају. Круна ‘бредберијевских’ светова је непоновљива атмосфера јарких емоција, и оних слатких и оних горких, које се утапају у свеопшту меланхолију.

Роман “Маслачково вино“, оригинално објављен 1957.г. у много чему је дело репрезентативно за Реја Бредберија. Понајпре по својој конструкцији: готови сви Бредберијеви романи настали су ‘уланчавањем’ прича о одређеном свету; тамо где је било потребно аутор је дописивао међупоглавља која би читаоце требала да, без већих потреса, из једне приче уведу у следећу и тако испоштују какав-такав континуитет. Овакав поступак најочитији је у “Илустрованом човеку“ (1951), где су ‘спојевии-шавовии’ нескривени и крајње функционални; у “Маслачковом вину“ прелази јесу боље ‘замаскирани’ али и даље видљиви (ако ни по чему другом онда по томе што се неке линије приповедања-заплета више уопште не помињу

мада су у својој причи-поглављу остале недовршене; такав је случај са Мадам Тарот, електричном лутком врачаром). Ипак, ове недовршености, које можда и нису у духу романа као литерарне категорије, не сметају претерано коначном утиску; чак би се могло рећи да му додају нову нијансу и тако унеколико доприносе интригантности читаве замисли-слике. А на тој слици се распрострло лето 1928. г. у градићу Зеленграду, држави Илиноис. Главни јунак, 12 година млади Даглас Сполдинг, дочекује, живи га и опрашта се од лета; своје утиске о стварима које ради први пут и онима које су понављање искустава из прошлих година, уписује у нотес-дневник, у чему му помаже млађи брат Том. Пошто читаоце изведе, брзо и неосетно, на позорницу провинцијског градића, аутор пушта да се, кроз примарне визуре дечака, употпуњене понеким епизодним јунацима, и, важним, свеprisутним али ненаметљивим приповедачем, одмотавају мали и велики догађаји: од бербе цветова маслачака и прављења вина од њих, куповине патика које, због силине у себи, једва да додирују тло, лудовања по граду и кланцу који га дели, последње вожње трамваја, до посета старим људима, вашару, одласка (не смрти) прабаке, болести и оздрављења. Свет се слаже у свести дечака, саздан од крупних и ситних тајни које чекају да буду препознате, да буду одшкринуте, отворене, спознате, растумачене. Сви велики појмови живота, породице, љубави, амбиције, доброте, старости и смрти, насиља и нежности, бујања природе и њеног опадања стају у три месеца лета, у три месеца одрастања.

Шта дете може очекивати од света који не познаје? Како се упознаје са њим, како га покушава рашчланити и открити скривене механизме иза образине свакодневице?

За разлику од готово свих других писаца, Бредбери у “Маслачковом вину” (који се може одредити као још један сегмент богате традиције ‘билдунгс’ романа, тј. романа о одрастању) не сматра да је одрастање процес у коме се неповратно губе илузије, у коме се раскринкавају све обмане. За Бредберија је свет чудесан и његово откривање само ће допринети да се та магија боље упозна и још више заволи. Јер, у свету постоји врховни принцип који се може назвати добротом или љубављу; или, уосталом, било којом другом речју јер именовање неће ништа променити, свет ће постојати и функционисати без обзира на то како га неко зове. Оно што је најважније јесте да се човек не сме одрећи простодушне радозналости, не сме престати да се чуди. А ко постане циник, нихилиста који све презире, биће ускраћен за праву слику света јер је он из њега иступио, постао је слеп и неосетљив за све лепоте крај којих и кроз које пролази. И не може да спозна сву фантастику на којој свет почива и без које се не би могао окретати. Нешто од тог јединства спознао је проналазач вољан да створи

’машину среће’; он ју је заиста направио али она није радила како треба јер срећа није могућа без мало туге, носталгије и меланхолије, јер емоције не постоје издвојене и дестиловане већ само измешане са другима. То је знала прабака која се мирно опраштала од своје породице, остављајући им у задатак да ураде оно што је по текућем кућном реду, то су знали старица и младић који су спознали да су сродне душе које дели понор година али су, исто тако, знали да ће се следећи пут, у новом животу, срести у право време. То је схватила и старица којој девојчице нису веровале да је икада била млада (а она је упорно чувала доказе тока свог живота), и човек-временплов који је памтио битке из Грађанског рата и жудео да чује, макар и преко телефона, звуке своје младости који и даље постоје у Мексико ситију. Коначно, то је схватио господин Јонас, некада бизнисмен који сада вози кола са старим стварима и поклања их свима којима требају, али заиста требају. Схватиће то и Даглас када подвуче линију испод забелешки из тог дугог лета, схватиће да се не може ослонити на ствари, да се не може ослонити на људе јер је све то трошно и пролазно али да је укупан збир свега већи него што је резултат пуког сабирања делова. Јер, постоји нешто, нека магија, неки дух који све то спаја и све води. Осетити ту магију и бити њен део највеће је постигнуће тог лета и свих лета која ће следити.

“Маслачково вино“ спада у ред оних ретких књига које не траже обичне читаоце већ читаоце који им верују. Обични читаоци могу да прихвате магију само до одређене границе након које им више неће све у књизи бити потаман. Читаоци верници су они који безрезервно верују у сву магију слика које аутор ствара. Али, за узврат, добијају много више него што је написано на страницама јер тек у споју чудеса која постоје у писцу и читаоцу књига постаје потпуна и сјаји као што у теглама маслачковог вина сија сунце лета. Довољно је сићи у подрум да би се тегле виделе, додирнуле и из њих се отпио гутљај лета да би се вратила свежина и врелина прошлих дана; тако је потребно веровати и посегнути за овом књигом да би се био озарен сјајем речи и слика.